

Література:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
3. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 № 808-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text>
5. Юркевич, Юрій Миколайович. Цивільно-правові аспекти захисту прав та інтересів державних господарських об'єднань (на основі прикладів із судової практики). Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми модернізації приватного права в умовах євроінтеграції», 227-232.
6. Мех, Юлія Володимирівна. Адміністративно-правовий механізм державного-приватного партнерства в секторі безпеки України.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-66>

ПОЗОВНА РОБОТА В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ЩОДО НЕ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ КОНТРАГЕНТОМ

Сумлінний Нікіта Володимирович

курсант

Військово-юридичного інституту

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Рибицька Олена Миколаївна

викладач кафедри права Національної безпеки та правової роботи

Військово-юридичного інституту

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

У умовах дії особливого правового режиму воєнного стану, повномасштабної війни з росією, на тлі зростаючої потреби в ефективному управлінні оборонними ресурсами, проблема порушення договірних зобов'язань контрагентами стає особливо актуальною для

Збройних Сил України (далі – ЗСУ). Невиконання або неналежне виконання зобов'язань контрагентами може значно вплинути на бойову готовність, оперативність постачання та виконання критичних задач, що, у свою чергу, загрожує національній безпеці та обороні. Відсутність належного правового реагування та ефективних механізмів притягнення до юридичної відповідальності контрагентів сприяє створенню прецедентів, безкарності та свавілля останніх.

З юридичної точки зору, проблема невиконання договірних зобов'язань контрагентами стосується широкого спектра правових норм, включаючи цивільне та господарське право, спеціальне законодавство щодо оборонних закупівель, а також специфічні інструкції, що регулюють укладення та виконання контрактів у Міністерстві оборони України. Враховуючи специфіку правовідносин між державою та приватними підприємствами у галузі оборонних закупівель, питання претензійної та позовної роботи є важливим для забезпечення ефективного виконання державних контрактів.

Практичне значення цієї проблеми також полягає в необхідності належної організації роботи із договорами та контролю за їх виконанням, щоб уникнути затримок постачання чи неналежного виконання умов контрактів, що може поставити під загрозу безпеку країни та підвищити вразливість під час війни. Тому наукове обґрунтування механізмів позовної роботи, а також аналіз правових аспектів цієї проблеми є важливим для вдосконалення практики управління військовими контрактами та забезпечення ефективності оборонних закупівель.

В умовах ведення воєнних дій особливо важливо, щоб юридичні інструменти, які передбачають захист інтересів ЗСУ в разі порушення умов договору, були оперативно впроваджені та діяли без затримок, з урахуванням поточної ситуації. Це дозволить не тільки притягнути контрагентів до відповідальності, але й забезпечити оперативне реагування в межах правового поля.

Перш за все, необхідно зазначити, що питання договірних зобов'язань в Україні регулюються Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) [1] та Господарським процесуальним кодексом України (далі – ГПК України) [2]. ЦК України в статті 625 передбачає можливість стягнення пені за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань [1]. Згідно з частиною 1 статті 4 Цивільного кодексу, зобов'язання між сторонами мають виконуватися добросовісно, а порушення таких зобов'язань дає право на позовне звернення [1].

У контексті оборонних закупівель, відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 року, важливою є регламентація особливостей укладання договорів із постачальниками оборонної продукції та забезпечення своєчасного виконання цих

договорів. Порушення зобов'язань у цій сфері може мати серйозні наслідки для обороноздатності країни, тому Збройні Сили України мають право вжити відповідних заходів, включаючи позови до суду для примусового виконання договірних зобов'язань або компенсації збитків [3].

У період воєнного стану питання ефективної позовної роботи набувають ще більшої важливості, оскільки від своєчасного виконання контрактів залежить постачання необхідних матеріалів, техніки, амуніції та іншого військового обладнання. Враховуючи специфіку воєнного стану, часто виникають форс-мажорні обставини, які можуть стати підставою для зміни або розірвання договорів за умови доведення вини контрагента в суді.

Згідно з Наказом Міністерства оборони України від 29 грудня 2020 року № 500, що регулює укладання, реєстрацію та контроль за виконанням договорів у МОУ, важливою частиною роботи є також організація ефективної претензійної та позовної роботи. Зокрема, представництво інтересів Міністерства оборони України в судових органах та інших державних структурах покладається на спеціалізовані підрозділи, які повинні бути готовими до швидкого реагування у випадку порушення зобов'язань контрагентами [4].

Згідно з ГПК України, позови щодо порушення договірних зобов'язань можуть бути подані до господарських судів [2]. Відповідно до статті 610 ЦК України, у разі порушення умов договору сторона, яка порушила зобов'язання, зобов'язана відшкодувати збитки іншій стороні, включаючи витрати на судовий процес, що можуть бути значними в умовах воєнного часу [1]. При цьому також враховується можливість накладення штрафних санкцій, що сприяють забезпеченню належного виконання договорів.

З точки зору практики, наявність належно оформлених договорів, протоколів, актів виконаних робіт, а також дотримання строків та умов виконання контрактів є основою для успішного позовного процесу. В умовах війни важливим є не лише матеріальний аспект, а й стратегічний – забезпечення функціонування оборонних сил на всіх етапах.

У ситуації воєнного стану, коли терміни та обсяги виконання контрактів стають особливо критичними, необхідно звертати увагу на особливості примусового виконання договірних зобов'язань через суд. Стаття 612 ЦК України визначає, що у разі невиконання зобов'язання боржник зобов'язаний виконати його в натурі, якщо це не суперечить умовам договору або іншим нормативно-правовим актам [1]. Проте в умовах війни, коли об'єктивно може бути обмежено постачання матеріальних ресурсів або послуг, застосування такого принципу може бути ускладнене.

Згідно з Наказом Міністерства оборони України № 744 від 30 грудня 2016 року, Міноборони та ЗСУ мають чітко визначену процедуру претензійної роботи, самопредставництва та представництва інтересів в судах [5]. Важливим аспектом цієї роботи є ретельна підготовка до позовних процедур, що включає: збір доказів, аналіз договірних умов та документів, що підтверджують порушення зобов'язань контрагентами, а також прогнозування можливих варіантів розвитку справи в суді.

Отже, позовна робота в Збройних Силах України щодо невиконання договірних зобов'язань контрагентами є важливим елементом правового механізму, який забезпечує належне виконання оборонних закупівель в умовах війни. Успішна реалізація цієї роботи можлива тільки при чіткій організації претензійної діяльності, удосконаленні нормативно-правових актів, а також при активному використанні альтернативних механізмів вирішення спорів. На тлі війни в Україні, зокрема, важливою є гнучкість і швидкість реагування на змінювані обставини, що потребує постійної адаптації правової практики до нових викликів часу.

Література:

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Господарський процесуальний кодекс України : Кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII : станом на 19 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
3. Про оборонні закупівлі : Закон України від 17.07.2020 № 808-IX : станом на 16 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text>
4. Про деякі питання організації роботи з договорами в Міністерстві оборони України : Наказ "Інстр. з підготов., погодження, укладення, реєстрації, обліку, зберігання та контролю за виконанням договорів, що укладаються від ім. М-ва оборони України" від 29.12.2020 № 500 : станом на 5 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0500322-20> (дата звернення: 05.12.2024)
5. Про організацію претензійної та позовної роботи, самопредставництва, представництва інтересів Міністерства оборони України, Збройних Сил України у судах та інших державних органах, виконання судових рішень : Наказ 744 від 30.12.2016.